

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.5.44](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.5.44)

УДК 330.341.1

В. І. Пілявський,
к. е. н., докторант, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон
ORCID: 0000-0003-3311-0559

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

V. I. Piliavskyi
Candidate of Economic Sciences, Doctoral Student,
International University of Business and Law, Rherson

INNOVATIVE COMPONENT OF POTENTIAL OF AGRICULTURAL PRODUCTION ENTERPRISES

У статті розглянуті особливості інноваційної складової потенціалу підприємств агропромислового виробництва. Визначено, що інноваційна складова потенціалу агропромислового виробництва ґрунтується на пошуку, підготовці та реалізації інновацій, які збільшують ступінь задоволення потреб суспільства у продовольчих ресурсах. Її відмінності та особливості порівняно з неінноваційним (еволюційним) типом потенціалу полягають у наступному: за інноваційного типу – новації пропонують, відбирають і впроваджують цілеспрямовано, а при неінноваційному – новації з'являються стихійно. Визначені проблеми й тенденції розвитку, чинники, переваги й ризики її впровадження. Обґрунтовані джерела, види й механізми здійснення інновацій. Розроблені форми їх представлення й інструменти поширення в агропромисловому виробництві. Розглянуті принципи й засоби управління їх розвитком на основі критеріїв результативності. Визначені стратегії й структурні ланки стратегічного управління як запоруки конкурентоспроможності агропромислових підприємств, продовольчої продукції на аграрних ринках в умовах глобальних впливів.

In the article are considered the features of the innovative component of the potential of agroindustrial enterprises. It is determined that the innovative component of the potential of agricultural production is based on the search, preparation and implementation of innovations, which increase the degree of satisfaction of the needs of society in food resources. Its differences and features in comparison with non-innovative (evolutionary) type of potential are as follows: in innovative type – innovations are offered, selected and implemented purposefully, and in non-innovation – innovations appear spontaneously. They are being introduced into production gradually and continuously. According to the innovative type of capacity development, the number of innovations per unit of productive output is always greater than for non-innovation. At the same time, the process of resource conservation is provided. Identified problems and development trends, factors, advantages and risks of its implementation. Reasonable sources, types and mechanisms of innovation. Developed forms of their representation and distribution tools in agroindustrial production. The principles and means of managing their development on the basis of performance

criteria are considered. Strategies and structural units of strategic management are defined as the key to the competitiveness of agro-industrial enterprises, food products in agrarian markets in the context of global influences. The innovative component of the potential of agro-industrial enterprises, the innovative direction of resource use development and the reproduction of productive resources will be determined by the influence of various factors. Technological and technical re-equipment of agro-industrial enterprises in the modern conditions is a key problem of increasing their competitiveness and ensuring food security of the country. Only the creation and development of new technology, the development of digital technologies and automation of production will improve the quality and competitiveness of domestic agricultural and food products in the domestic and world agricultural markets.

Ключові слова: *потенціал; інноваційна складова; підприємства; агропромислове виробництво; впровадження; механізми; інструменти; критерії; стратегічне управління.*

Key words: *potential; innovative component; enterprises; agro-industrial production; introduction; mechanisms; tools; criteria; strategic management.*

Постановка проблеми. Для підвищення конкурентоспроможності сучасної економіки України, потенціалу агропромислового виробництва (АПВ), сільського господарства, важливе значення має інноваційний розвиток їх суб'єктів. Саме завдяки інноваціям можливе соціально-економічне зростання вже у найближчій перспективі. Підвищення ефективності агропромислового виробництва на сучасному етапі зумовлюється у значній мірі широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль у якому належить інноваційній діяльності. Тому дослідження інноваційної складової потенціалу підприємств агропромислового виробництва є актуальним, має теоретичне й практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування й розвитку виробничого, економічного, конкурентного, трудових ресурсного й інших видів потенціалу підприємств агропромислового виробництва знайшли відображення у наукових працях зарубіжних та вітчизняних науковців: М. Головатюка, Ю. Гринчук, М. Данька, М. Ігнатенка, Д. Кокуріна, Л. Мармуль, Л. Мартюшевої, І. Романюк, Л. Шаміної та ін. Ними висвітлені проблеми розміщення, структури, управління розвитком потенціалу, його складників. Проте інноваційна складова потенціалу характеризується постійними й динамічними якісними змінами, що потребує поглиблених розробок.

Формулювання цілей статті. Метою статті є всебічний аналіз сутності, тенденцій і проблем розвитку інноваційної складової потенціалу підприємств агропромислового виробництва для його удосконалення, підвищення конкурентоспроможності й ефективності використання.

Вклад основного матеріалу дослідження. У процесі формування й використання виробничо-економічного потенціалу, ресурсокористування та ресурсозбереження у підприємствах агропромислового виробництва важливу роль відіграє впровадження новітніх технологій та досягнень науково-технічного прогресу [1, с. 25]. Інновації є засобом підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, а також засобом адаптації підприємств до змін соціального, економічного, екологічного середовища. Інноваційний процес у сільськогосподарському виробництві – це постійний, безперервний процес перетворення окремих технічних, технологічних, агрохімічних, біологічних та організаційно-економічних ідей і наукових варіантів вирішення певного практичного завдання з метою переходу аграрних галузей та підприємств на якісно новий рівень виробничої діяльності та її потенціалу.

Нині значна частина вітчизняних підприємств, особливо малих і середніх, селянських господарств, неспроможна виробляти високоякісну й конкурентоспроможну продукцію. Це є результатом таких негативних явищ як: відсутність систем контролю, стандартизації та сертифікації виробництва і продукції; диспаритет цін на продукцію промисловості і сільського господарства; постійне зростання цін на паливо-мастильні матеріали; недосконала кредитно-фінансова і законодавча система; обмеженість інформаційних ресурсів, втрата висококваліфікованих працівників; застаріла матеріально-технічна база; відсутність необхідних інвестицій та доступних інновацій тощо [2, с. 279].

Ці проблеми стали особливо гострими у зв'язку з набуттям Україною членства в структурах СОТ, що вимагає від нашої держави постачання на європейський та світовий аграрні ринки високоякісної конкурентоспроможної продукції, відкритості власного ринку, дотримання різноманітних квот і лімітів. Таким чином, постає нагальна необхідність у переорієнтації традиційного господарювання на високоефективне інноваційне. Загалом, Україна має великі потенційні можливості для успішного здійснення інноваційної діяльності, однак на рівні держави необхідно виконати ряд регуляторних заходів:

- 1) забезпечити стабільну економічну ситуацію в країні для залучення інвестицій в аграрну сферу;
- 2) надати пільги аграрним підприємствам, які створюють інноваційний продукт, що дозволить

збільшити фінансові ресурси для реалізації інноваційної програми суб'єктів господарювання;

3) зорієнтувати фінансово-кредитні установи на надання кредитів підприємствам, що займаються інноваційною діяльністю.

Аграрні інновації мають ряд особливостей порівняно з інноваціями в інших галузях економіки. В системі економічного потенціалу аграрних підприємств важливе значення належить інноваційному потенціалу, який, безумовно, є стратегічним орієнтиром і критерієм результативності і ефективності їх функціонування. Інноваційний потенціал – здатність до зміни, покращання, прогресу, це джерело розвитку [3, с. 31]. Якщо розглядати більш ширше, то це здатність господарства чи суб'єкта господарювання робити нову, науково містку продукцію, що відповідає вимогам ринку. Він містить у собі: ресурси для виробництва засобів виробництва; професійний і науково-технічний склад працівників; ресурси експериментальної бази, пов'язаної з підготовкою нового виробництва; інструмент і оснащення для проведення наукомістких операцій; можливості впровадження нововведень і їх контролю.

Зміну кількості наукових організацій за роки незалежності України можна спостерігати у динаміці. Починаючи з 2010 р., їх кількість поступово зменшується. Науково-дослідними установами щорічно завершується близько 800 наукових розробок. Доведення цих розробок до рівня інновацій, адаптація їх до ґрунтово-кліматичних умов та просування наукової продукції на ринок інновацій в регіонах є завданнями регіональних центрів наукового забезпечення АПВ. У країні створено та функціонують 78 науково-технологічних демонстраційних полігонів. На них демонструються не лише сорти та гібриди сільськогосподарських культур, розробки локального значення, а й комплексні технології їх вирощування, адаптовані до умов регіонів, для різних категорій господарств [4, с. 14].

Для демонстрації наукових розробок в галузі зоотехнії сформовано і функціонує 58 модельних ферм. В останні роки зменшується обсяг науково-технічних робіт сільськогосподарських підприємств та їх частка в загальному обсязі в Україні. Таким чином, можна стверджувати, що управління інноваційною діяльністю на рівні АПВ, являє собою багаторівневу систему управління інноваційними процесами, прийняття управлінських рішень, які спрямовані на створення конкурентоспроможної продукції в агропромислових формуваннях, досягнення ефективних результатів інноваційної діяльності та реалізації інноваційних стратегій.

Структурними ланками управління інноваціями є: стратегія, розробка та здійснення єдиної інноваційної політики, кадрового забезпечення інноваційних процесів, розробка програм інноваційної діяльності, забезпечення інноваційних проектів ресурсами (у тому числі фінансовими й інформаційними), відбір та впровадження інноваційних проектів, створення інноваційної інфраструктури, моніторинг інноваційної діяльності тощо [5, с. 79].

Створення ресурсного блоку інноваційного розвитку агропромислового виробництва повинно сприяти розв'язанню проблем фінансового, матеріального і кадрового забезпечення. Важливу роль у ресурсному забезпеченні інноваційних процесів відіграють фінансові джерела та механізми. Основним завданням у формуванні механізмів управління інноваційною діяльністю є визначення суб'єктів (ланок) управління й обґрунтування їх функцій.

На першому етапі створення системи управління інноваційним потенціалом це можуть бути два управлінських блоки: управління на рівні галузі і локальні системи управління інноваціями на рівні підприємств, організацій, об'єднань тощо. До першого блоку можна віднести створення на рівні регіону відділів інноваційних перетворень при обласних управліннях (департаментях) агропромислового розвитку. Основними завданнями цієї управлінської структури можуть бути: формування інноваційної політики та інноваційних стратегій в аграрній сфері регіону; сприяння створенню інфраструктури інноваційної діяльності та інформаційного забезпечення інновацій; здійснення моніторингу інноваційних процесів [6, с. 47].

Програми інноваційної діяльності на рівні адміністративних областей сприятимуть формуванню механізмів розвитку й управління інноваціями; оцінюватимуть важливі для регіону інноваційні проекти і сприятимуть пошуку інвесторів, які побажають взяти участь у реалізації проектів; визначатимуть пріоритети інноваційної діяльності та здійснюватимуть координування розповсюдження знань щодо інновацій. При прийнятті управлінських рішень на регіональному рівні доцільними є консультації з регіональними спілками підприємців та асоціаціями фермерських господарств, а також врахування рекомендацій щодо процесів інноваційних перетворень, які розробляються на рівні відповідних департаментів Міністерства аграрної політики та продовольства України, науково-дослідних установ, аграрних закладів вищої освіти [7, с. 29].

До другого блоку управління інноваційною діяльністю на рівні агропромислових підприємств як локальних господарських систем доцільно віднести функції управління інноваційними процесами в сільськогосподарських підприємствах (організаціях, об'єднаннях тощо), створення відділів з інноваційної діяльності у великих агроформуваннях та введення посад спеціалістів з інноваційно-інвестиційного проектування та бізнес-планування у середніх і малих підприємствах [8, с. 15].

Важливими завданнями управління на цьому етапі є: сприяння розробці інноваційно-інвестиційних програм і проектів господарюючими суб'єктами, управління ризиками, сприяння здійсненню реінжинірингових процесів, використанню методів програмно-цільового управління, здійснення SWOT – аналізу, організаційно-фінансове забезпечення реалізації інноваційних програм і проектів, визначення ефективності інноваційно-інвестиційних процесів тощо. Для реалізації визначених напрямів слід забезпечити передумови впровадження ефективних механізмів управління інноваційно-інвестиційною діяльністю на рівні сільськогосподарських підприємств [9, с. 97].

Зокрема, мова йде про здійснення фінансової, матеріально-технічної, організаційно-методичної підтримки інноваційних процесів у агроформуваннях; максимально можливе залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в інновації; проведення інформаційних компаній щодо інноваційних моделей розвитку виробництва; впровадження курсу інноваційного менеджменту в навчальний процес підготовки фахівців-аграріїв; розробка довідника типових функцій спеціалістів з інноваційної діяльності; створення системи стимулів сприяння інноваційній діяльності; розвиток системи інформаційного забезпечення підприємств з різних аспектів інновацій; запровадження системи моніторингу інноваційних процесів у агропромисловому виробництві [10, с. 46].

Висновки. Визначено, що інноваційна складова потенціалу агропромислового виробництва ґрунтується на пошуку, підготовці та реалізації інновацій, які збільшують ступінь задоволення потреб суспільства у продовольчих ресурсах. Її відмінності та особливості порівняно з неінноваційним (еволюційним) типом потенціалу полягають у наступному: за інноваційного типу – новації пропонують, відбирають і впроваджують цілеспрямовано, а при неінноваційному – новації з'являються стихійно. Їх впроваджують у виробництво поступово і тривало. За інноваційного типу розвитку потенціалу кількість інновацій в розрахунку на одиницю результативних показників виробництва завжди більша, ніж за неінноваційного. При цьому забезпечується процес ресурсозбереження.

Таким чином, інноваційна складова потенціалу підприємств агропромислового виробництва, інноваційний напрям розвитку ресурсокористування та відтворення виробничих ресурсів визначається впливом різноманітних факторів. Технологічне й технічне переозброєння агропромислових підприємств в сучасних умовах є ключовою проблемою підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення продовольчої безпеки країни. Тільки створення й освоєння нової техніки, розвиток цифрових технологій й автоматизації виробництва дозволить підняти якість і конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської й продовольчої продукції на вітчизняному та світовому аграрних ринках.

Список літератури.

1. Головатюк В.М. Проблеми вимірювання й оцінки інноваційного потенціалу соціально-економічного середовища. *Наука та наукознавство*. 2010. № 3 (69). С. 24-26.
2. Ігнатенко М.М. Стратегії та механізми управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки: монографія. Херсон: Айлант, 2015. 470 с.
3. Федулова Л. Інноваційний розвиток: еволюція поглядів та проблеми сучасного усвідомлення. *Економічна теорія*. 2013. № 2. С. 28-35.
4. Романюк І.А. Особливості відтворювального процесу в аграрному сектор. *Агросвіт*. № 11. 2016. С. 12-15.
5. Шубравська О.В., Прокопенко К.О. Розвиток агроінноваційної діяльності в Україні. *Економіка АПК*. 2013. № 4. С. 77-81.
6. Мармуль Л.О., Петренко В.С. Стратегічне позиціонування підприємств з іноземними інвестиціями в аграрній сфері економіки. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2017. № 4 (40). С. 43-48.
7. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України. *Економіст*. 1999. № 10. С. 26-32.
8. Демент'єв В.В., Вишневський В.П. Чому Україна не інноваційна держава: інституційний аналіз. *Економічна теорія*. 2011. № 3. С. 5-20.
9. Тивончук С.О., Тивончук Я.О. Формування організаційних форм трансферу технологій в агропромисловому виробництві. *Економіка АПК*. 2013. № 2. С. 93-100.
10. Балян А.В. Проблеми інноваційної діяльності в аграрній сфері та шляхи їх розв'язання. *Агроінком*. 2013. №7-9. С. 44-47.

References.

1. Holovatyuk, V.M. (2010), "Problems of measuring and assessing the innovative potential of the socio-economic environment", *Nauka ta naukoznavstvo*, vol. 3 (69), pp. 24-26.
2. Ihnatenko, M.M. (2015), *Stratehiyi ta mekhanizmy upravlinnya rozvytkom sotsial'noyi vidpovidal'nosti sub'yektiv hospodaryuvannya ahrarnoyi sfery ekonomiky* [Strategies and mechanisms for managing the development of social responsibility of economic entities of the agrarian sector of the economy]. Kherson: Aylant, Ukraine.
3. Fedulova, L. (2013), "Innovative development: evolution of views and problems of modern awareness", *Ekonomichna teoriya*, vol. 2, pp. 28-35.
4. Romanyuk, I.A. (2016), "Features of the reproduction process in the agrarian sector", *Ahrosvit*, vol. 11, pp. 12-15.
5. Shubravs'ka, O.V. and Prokopenko, K.O. (2013), "Development of agro-innovative activity in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 4, pp. 77-81.
6. Marmul', L.O. and Petrenko, V.S. (2017), "Strategic positioning of enterprises with foreign investments in the agrarian sector of the economy", *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 4 (40), pp. 43-48.
7. Dan'ko, M. (1999), "Innovation Potential in the Industry of Ukraine", *Ekonomist*, vol. 10, pp. 26-32.
8. Dement'yev, V.V. and Vyshnevs'kyu, V.P. (2011), "Why Ukraine is not an Innovative State: Institutional Analysis", *Ekonomichna teoriya*, vol. 3, pp. 5-20.

9. Tyvonchuk, S.O. and Tyvonchuk, YA.O. (2013), "Formation of organizational forms of technology transfer in agroindustrial production", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 93-100.

10. Balyan, A.V. (2013), "Problems of innovative activity in agrarian sphere and ways of their solution", *Ahroinkom*, vol. 7-9, pp. 44-47.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2019 р.